

TILTAKSOMRÅDER FOR BAKKEHEKKENDE FUGLER I KULTURLANDSKAP I OPPLAND 2023

31.10.2023

RAPPORT 2023:12

Utførende institusjon:

Dokkadeltaet Våtmarkssenter AS

Prosjektansvarlig:

Anne Gri Stenbråten Henriksen

Prosjektmedarbeider:

Geir Høitomt

Oppdragsgiver:

Statsforvalteren Innlandet

Kontaktperson:

Harald Klæbo, Stig Horsberg

Referanse:

AGS Henriksen (2023) Tiltaksområder for bakkehekkende fugler i kulturlandskap, Oppland (DNV Rapport 2023:12)

Sammendrag:

Bakkehekkende arter i kulturlandskapet har hatt en kritisk tilbakegang de siste 20 år. Ved revidering av Regionalt Miljøprogram for Innlandet (RMP), ble det besluttet å inkludere satser for tiltak som kan bidra til å forbedre levevilkår og større grad av hekkesuksess og for artene i kulturlandskapet.

DNV har hatt rolle som koordinator av aktuelle tiltak, vurderinger, avtaler og oppfølging av disse.

I 2023 ble det i prosjektet etablert 90 daa tiltaksområder for tilrettelegging og vern av hekke- og leveområder fordelt på 13 grunneiere i Oppland. Områdene var basert på kjente lokaliteter, enkelte med tidligere tilskuddsordninger, samt nye lokaliteter der det ble etablert vern underveis i hekkeperioden. For fire av grunneierne ble det merket og vernet 7 reirområder. Dette var mindre områder/flekker i åkere som ble vernet under hekkeperioden.

Det var indikasjon på 21 hekkinger fra fokusarter innenfor tiltaksområdene. Det ble registrert 17 vipe-hekkinger i tillegg til ett dverglo-reir og ett sanglerke-reir. Sistnevnte to arter var sannsynlig representert i større skala som hekkende.

For vipene var det potensiale for ungeproduksjon på 68 individer. Vellykket hekking og predasjon er ikke vurdert i prosjektet. For begge åkerrikselokaliteter ble det registrert sang og tilstedeværelse over lengre tid.

Emneord:

Tiltaksområder for bakkehekkende fugler i Oppland 2023

Forord

Rapporten gir en oversikt over gjennomførte tiltak og tiltaksområder for bakkehekkende arter i kulturlandskapet i 2023 på oppdrag fra Statsforvalteren Innlandet (SFI).

Bakgrunnen ligger i SFI's oppgradering av satsningsområder som skal bidra til å bedre forholdene for artsmangfoldet i kulturlandskapet i revidert miljøprogram RMP 2023 – 2026.

BirdLife Hadeland lokallag har tilbakelagt fire sesonger med prosjekt på området med ulike tiltak og registreringer. En stor takk rettes til deres arbeid som har lagt grunnlag for lokal kunnskap om viktige biotoper og innarbeidet nettverk, og for fortløpende kommunikasjon om utviklingen av tiltaksområdene i 2023. Deres prosjektgruppe har bestått av O.Bosse, E.Raassum, T.Tøfte, P.Olsen og M.Løvbrøtte samt undertegnede.

Takk til BirdLife Norges lokallag på Gjøvik, Land og Toten og i Sør-Gudbrandsdal, samt BirdLife Norge avd. Oppland, som har formidlet mulige tiltaksområder og bidratt til at tiltak ble etablert innenfor deres lokallag og at det ble gjennomført vurderinger av områder innenfor Oppland som ikke hadde lokallagstilhørighet.

Samarbeid med grunneiere er essensielt i forhold til gjennomføring av mulige tiltak. Vilje og ønske om å bidra til vern av artsmangfoldet er betinget. En stor takk til grunneierne for bidrag, kunnskapsdeling, tilbakemeldinger og samtaler underveis. Flere har gitt uttrykk for ønske om videre samarbeid. Det setter vi pris på.

På vegne av Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter, ved undertegnede og Geir Høitomt som aktive bidragsyttere, takker vi Statsforvalteren Innlandet for oppdrag, for mulighet til å gjøre tiltakene mer attraktive og for samspillet mellom de involverte som gir rom for videre utvikling og deltagelse.

Odnes, 31.10.2023

Anne Gri Stenbråten Henriksen

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS

Foto forside: Tiltaksområde i Snertingdal. Foto: Anne Gri Stenbråten Henriksen

Innhold

Forord.....	3
1 Introduksjon	5
2 Metode	6
2.1 Nordre Haug gnr. 125, bnr. 1	7
2.2 Staxrud, gnr. 124, bnr. 2, Gran kommune.....	8
2.3 Hølje-Hoff gnr. 123, bnr. 1, Gran kommune	8
2.4 Holemyra gnr. 131, bnr.4, Gran kommune	9
2.5 Morstad ved Alm gnr. 140, bnr. 2, Gran kommune	9
2.6 Lysen gnr. 114, bnr. 1, Gran kommune.....	10
2.7 Nes gnr. 114, bnr.3, Gran kommune	10
2.8 Vestre Helmen gnr. 180, bnr. 4, Gran kommune	11
2.9 Klette gnr. 228, bnr. 1, Gjøvik kommune	11
2.9 Ulvshus gnr. 18, bnr.1, Nordre Land kommune	12
2.10 Kolbjørnsrud gnr. 136, bnr. 2, Nordre Land kommune	12
2.12 Haavesvea gnr. 186 bnr. 4, Lillehammer kommune	13
2.13 Sørhove gnr.186, bnr. 7, Lillehammer kommune	13
3 Resultat.....	14
3.1 Tiltaksområder avsatt til leve-, hekke- og næringssøksområder	15
3.2 Reir, merket og vernet	17
4 Diskusjon	18
5 Konklusjon	20
6 Referanser	21
7 Vedlegg.....	22

1 Introduksjon

Tall fra Miljødirektoratet (*Miljøstatus Fugler Norge*¹) viser stor nedgang i fugleantallet i det norske kulturlandskapet. I perioden 2000 – 2022 har tilbakegangen vist en utvikling for de bakkehekkende artene med 45%. Situasjonen er kritisk.

I revidert Regionalt Miljøprogram² (RMP) for 2023 – 2026 fra Statsforvalteren Innlandet (SFI), tar de grep om situasjonen og setter inn tiltaksmidler på flere områder som kan bidra positivt til å bremse utviklingen for de bakkehekkende artene i kulturlandskapet.

NOF rapport nr. 3-2020 «Tiltak for bakkehekkende fugler i jordbrukslandskapet» (Heggøy & Eggen 2020³) og «Fugler i jordbrukslandskapet – Hvordan ta vare på de bakkehekkende artene» (Norges Bondelag & BirdLife Norge, 2022⁴) beskriver forhold som kan være årsaker til nedgangen av bestandene til bakkehekkende fugler i kulturlandskapet og aktuelle tiltak. Gjennom prosjekt i BirdLife Hadeland lokallag (Henriksen & Bosse 2021-2022⁵) er det utført kartlegging for de bakkehekkende arter og utprøvd ulike tiltak og metoder for tilrettelegging og vern.

SFI's RMP omfatter tilskudd for alle anbefalte tiltak og metoder konkludert i nevnte rapporter og prosjekter, og er beskrevet under kapittel 2 – Metoder.

Bilde 1: Vipa søker skjul i vegetasjonen med ungene, noe som er skjebnesvangert for de juvenile når førsteslått inntreffer.

2 Metode

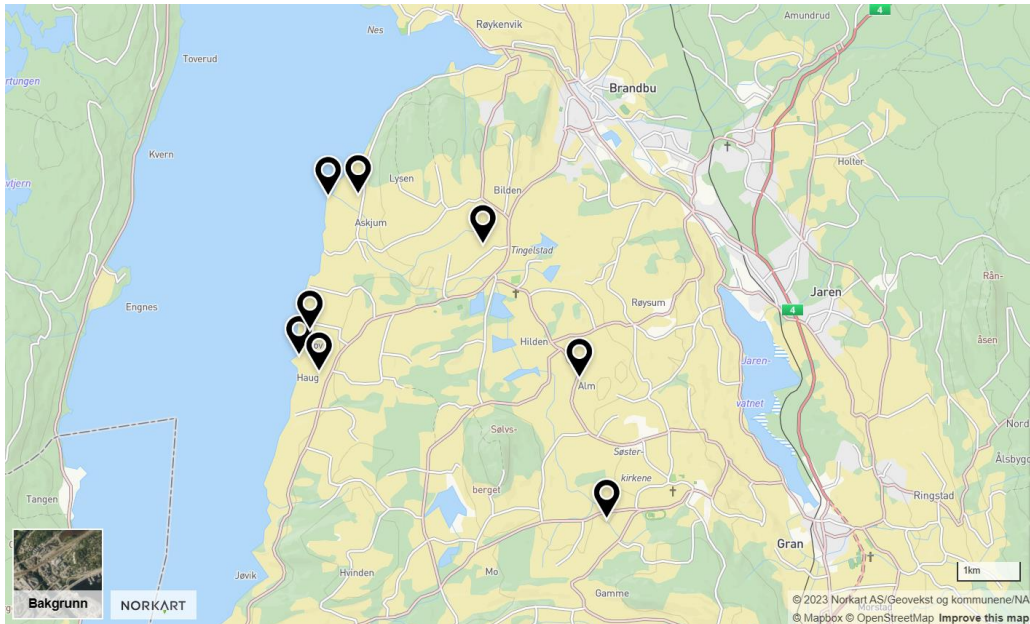
De viktigste årsakene til nedgangen for de bakkehekkende arter i kulturlandskapet er endringene i jordbruket som har medført store homogene arealer, færre restarealer, mindre brakklegging, mer grasproduksjon og mindre bruk av innmarksbeite og omfattende drenering av fuktige områder, som er viktige habitater for vadere (Norges Bondelag & BirdLife Norge, 2022⁴).

NOF rapport 3-2020, «Tiltak for bakkehekkende fugler i jordbrukslandskapet» (Heggøy & Eggen, 2020³) og «Fugler i jordbrukslandskapet – Hvordan ta vare på de bakkehekkende artene» (Norges Bondelag & BirdLife Norge, 2022⁴ og «Prosjekt Bakkehekkende fugler i kulturlandskap» (BirdLife Hadeland lokallag⁵) har vært grunnlag for anbefalte tiltak i Regionalt Miljøprogram 2023 – 2026 ved Statsforvalteren Innlandet².

Tiltak med tilskuddsordninger som nå er gjeldene i RMP-perioden:

- Minst ett dekar dyrka mark settes av til hekke- og/eller beiteområde slik at arealet ikke vil gi nyttbar avling i løpet av sesongen (f.eks. kjent hekkeområde, mulig åkerrikehekking, forsumpa areal). Høy tilskuddssats (4000 kr/daa)
- Utsatt høsting av minst ett dekar der det er påvist/sannsynlig hekking og der dette reduserer nyttbar avling. Lav tilskuddssats (2000 kr/daa)
- Små arealer på som settes av for hekking eller for fødesøk (usådde «lerkeruter», flekker der dyrkingsveksten settes igjen rundt påvist reirplass o.l.). Lav tilskuddssats (2000 kr/daa)
- Utsatt gjødsling etter slått for å beskytte fugleunger der det er påvist eller er sannsynlig hekking. Lav tilskuddssats (2000 kr/daa)
- Lokalisering og vern av reir fram til unger forlater reiret, og/eller gjennomløp av areal for å lokalisere og flytte fugleunger. Lav tilskuddssats (2000 kr/daa)

Etablering av tiltaksområder ble i stor grad basert på kjente kjerneområder for hekking og tidligere tiltak for bakkehekkende fugler i kulturlandskap, definert av BirdLife Hadeland lokallag. I tillegg ble det iverksatt ad-hoc-tiltak der nye hekkelokaliteter oppsto, og grunneier ønsket å delta ved tiltak. Av Hadelands hekkelokaliteter er det en overvekt som ligger innenfor Utvalgte kulturlandskapsområder⁶ i Gran Kommune (*ref. fig. 1*). Øvrige tiltaksområder ble etablert i Nordre Land kommune (*figur 11 og 12*), Gjøvik kommune (*figur 10*) og i Lillehammer kommune (*figur 13 og 14*).

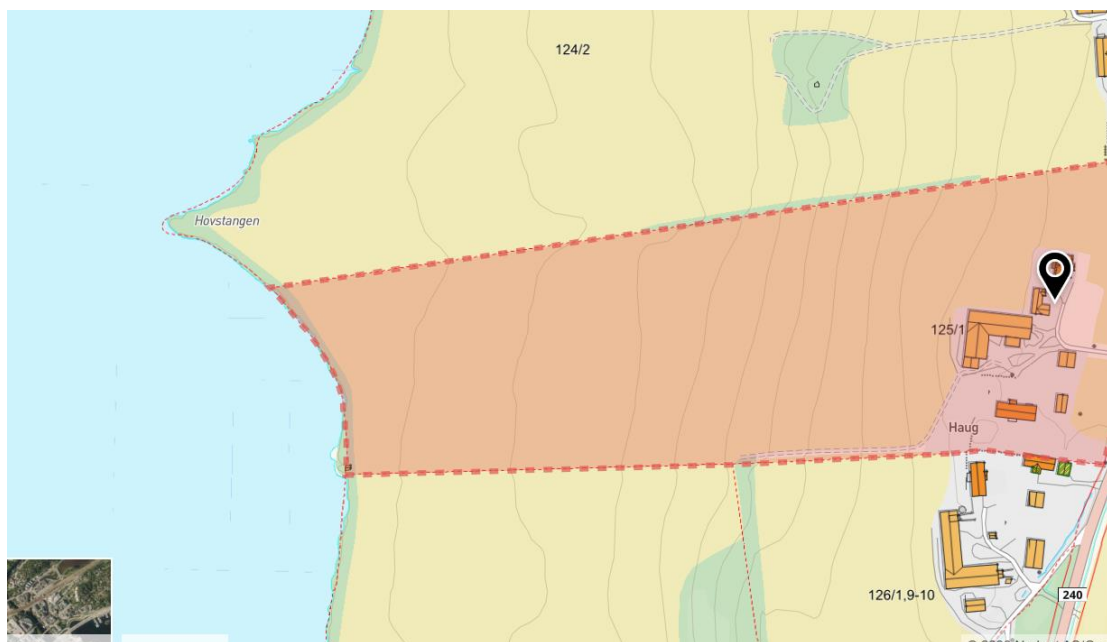

Figur 1. Tiltak med vern av reir og tilretteleggingsområder i Gran kommune (figur 2 – 10).

Vasslia ligger i vestvendt helling mot Randsfjorden med et større sammenhengende åkerlandskap. Området er et kjerneområde for vipe, men generelt et område med mye fugleliv og et viktig rasteområde på vortrekket. Det ble gjort tiltak hos tre grunneiere i Vasslia 2023 (fig. 2,3 og 4).

2.1 Nordre Haug gnr. 125, bnr. 1

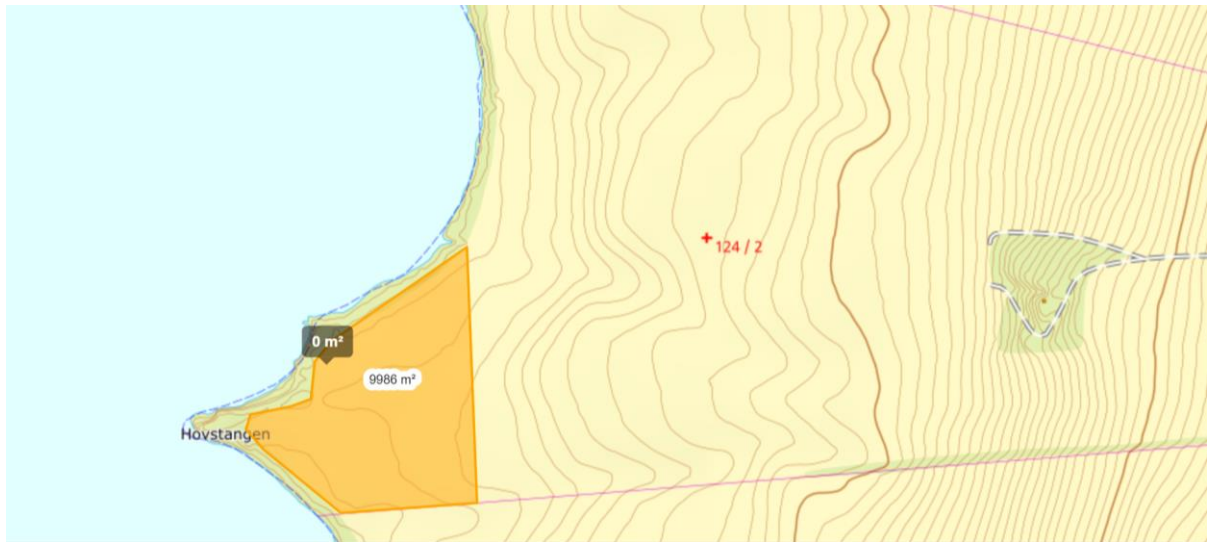
Det ble inngått vern av ett sanglerkereir og to vipereir på den høstpløyde åkeren, hvor det etter hvert ble potetdyrking.

Figur 2. Tiltak med avtale vern av to vipereir og ett sanglerkereir for 125/1 på Nordre Haug hos Martin Myhre.

2.2 Staxrud, gnr. 124, bnr. 2, Gran kommune

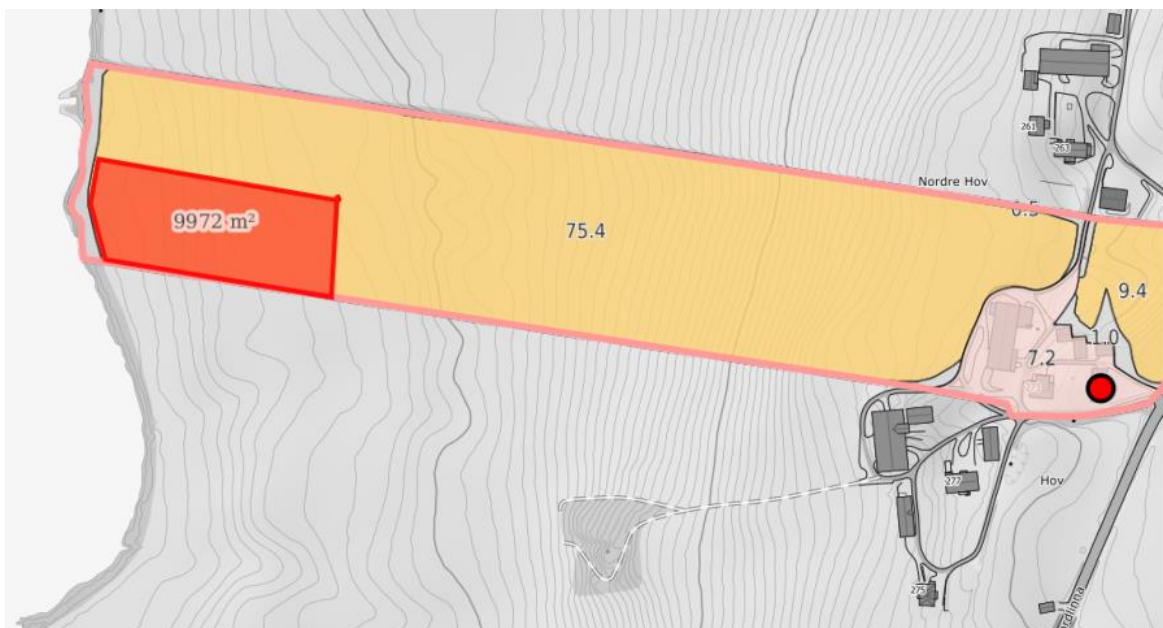
Tiltaksområde for næringsøk og mulig hekkeområde, knyttet til harvet kornåker fra høst 2022. Området har lang avstand for observasjon og hekking er vanskelig å påvise. Imidlertid ble det regelmessig observert adulte viper i området som tyder på et godt næringsøksområde.

Figur 3. Tiltaksområde med avtale for 124/2, 10 daa ved Hovstangen hos Stein Arve Staksrud.

2.3 Hølje-Hoff gnr. 123, bnr. 1, Gran kommune

Tiltaksområde for næringsøk og mulige hekkeområde, knyttet til harvet kornåker fra høst 2022.

Figur 4. Tiltaksområde 123/1, 10 daa hos Paul Hølje-Hoff.

2.4 Holemyra gnr. 131, bnr.4, Gran kommune

Tiltaksområde delvis bestående av fuktig mark, myrområde og dyrket mark. Området er fra grunneiers side ønskelig å drenere ut for bedre utnyttelse av marka. De to foregående år har det vært tiltak på deler av området i prosjekt med BirdLife Hadeland lokallag.

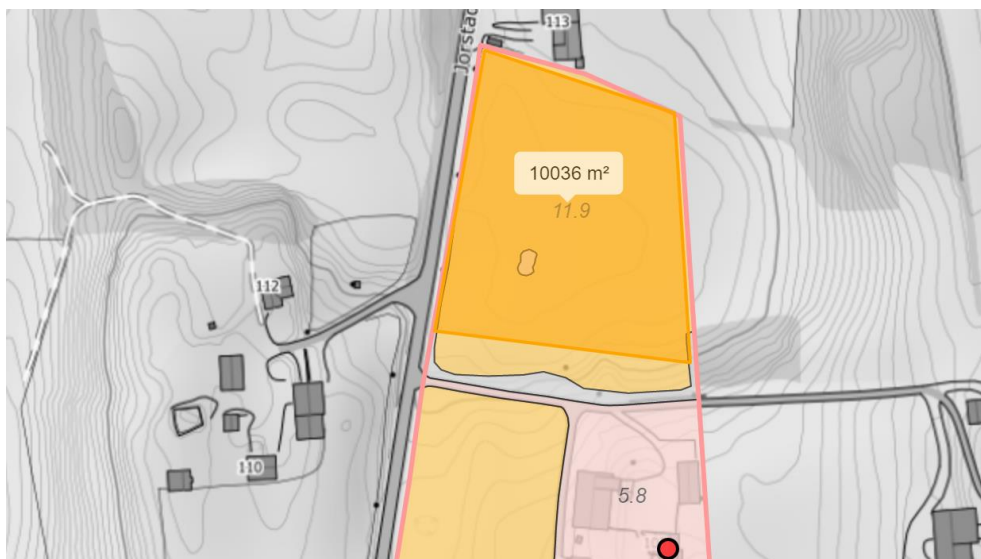
Det er nå inngått langsiktig avtale om vern for hele RMP-perioden 2023 – 2026 av det fuktige området og omliggende dyrket mark. Fire hekninger ble etablert innenfor tiltaksområdet og ett rett i ytterkant.

Figur 5. Tiltaksområde 131/4, 10 daa på Holemyra.

2.5 Morstad ved Alm gnr. 140, bnr. 2, Gran kommune

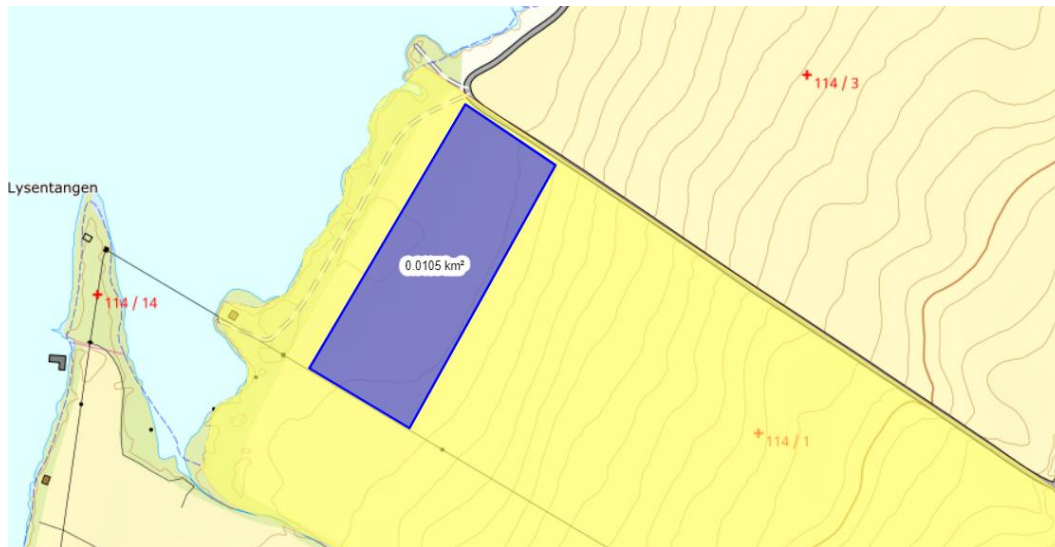
På gården langs Jorstadlinna på Tingelstadhøgda ble vern av ett vipereir til vern av tre, og det ble hensiktsmessig å verne hele området som et hekke og leveområde. Tiltaksområde bestående av fuktig mark og ytterkanter med dyrket mark. En hann hadde tre hunner. Reirene ble overvåket regelmessig fram til klekking, og antas vellykket.

Figur 6.. Tiltaksområde med avtale for 140/2, 10 daa hos Trond Iver Morstad.

2.6 Lysen gnr. 114, bnr. 1, Gran kommune

Lysen ved Lysenlandet i Røykenvika ligger vestvendt nede ved Randsfjorden og har vært et stabilt og viktig område for fugletrekket og er et kjerneområde som vipelokalitet i Gran kommune. Nedre del av åker er fuktig område og et viktig område for næringssøk for flere arter. Tiltaksområdet ble etablert i stubbåker med noe høstpløyd mark innenfor grensen mot øst. To vipepar etablerte reir innenfor tiltaksområdet på den høstpløyde delen. I en lengre periode ble det også observert storspovepar i tiltaksområdet.

Figur 7. Tiltaksområde med avtale for 114/1, 10 daa hos Niels Lysen.

2.7 Nes gnr. 114, bnr.3, Gran kommune

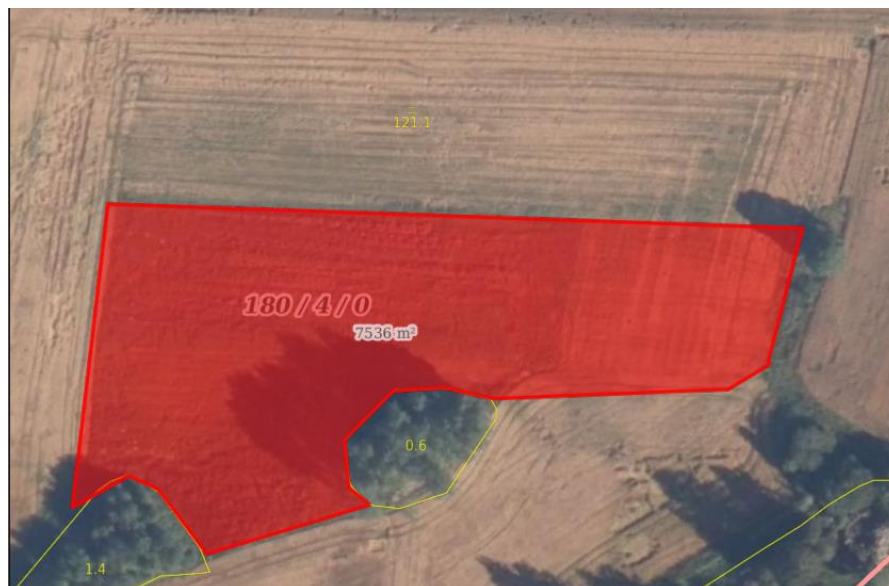
Nes ligger på nordsiden av Lysen tiltaksområde med tilsvarende beliggenhet ved Randsfjorden og store mengder rastende fugler på trekk. Det ble utført tiltak i form av vern av ett vipereir og ett dverglo-reir. Det var i tillegg ett vipereir som ble predatert før avtale om vern ble inngått.

Figur 8. Tiltak med avtale for 114/3, vern av ett vipereir og ett dverglo-reir hos Anders Næs.

2.8 Vestre Helmen gnr. 180, bnr. 4, Gran kommune

Vestre Helmen, beliggende syd for Granavollen, i et variert kulturlandskap med omkringliggende beitelandskap, bød i 2022 på et variert fugleliv av rødlistede fuglearter ved et område med fuktig mark. Det ble videreført avtale fra 2022 om tiltaksområde for mulig hekkeområde og næringsøk. Imidlertid ble området trukket noe lengre mot syd i 2023. Det ble dessverre ingen suksess i 2023. Området ble tørt og virket næringsfattig, og det ble ikke registrert hekking av bakkehekkende arter eller aktivitet fra andre arter i 2023.

Figur 9. Tiltaksområde med avtale for 180/4 for 7,5 daa på Vestre Helmen hos Farsund.

2.9 Klette gnr. 228, bnr. 1, Gjøvik kommune

Tiltaksområde av fuktig mark ved tette dreneringer og grasforproduksjon. Observasjoner av to vipepar i området, utløste tiltaksområde på ca. 6,3 da. Det ble senere registrert 3 adulte vipere og indikasjoner på vellykket hekking.

Figur 10. Tiltaksområde med avtale for 228/1, 6,3 daa hos Klette i Snertingdal..

2.9 Ulvshus gnr. 18, bnr.1, Nordre Land kommune

Tiltaksområder i graseng for bakkehekkende med bakgrunn i åkerrikselokalitet. Et område med grasproduksjon og et område med fuktig mark. Syngende åkerrikse ble registrert regelmessig.

Figur 11. Tiltaksområde, avtale for 18/1, Område 1: høy tilskuddssats (10 dekar) Område 2: lav tilskuddssats (10 dekar)

2.10 Kolbjørnsrud gnr. 136, bnr. 2, Nordre Land kommune

Tiltaksområder i graseng og i forbindelse med flomdam. Syngende åkerrikse hørt regelmessig fra 7.juni og ut juli måned. Grunneier har også hørt spredt lyd i august. Også tilhold av sanglerke og gulspurv.

Figur 12. Tiltaksområde med avtale for 136/2 Høy tilskuddssats (10 dekar) for området mot nord, og lav tilskuddssats (10 dekar) i syd.

2.12 Haavesvea gnr. 186 bnr. 4, Lillehammer kommune

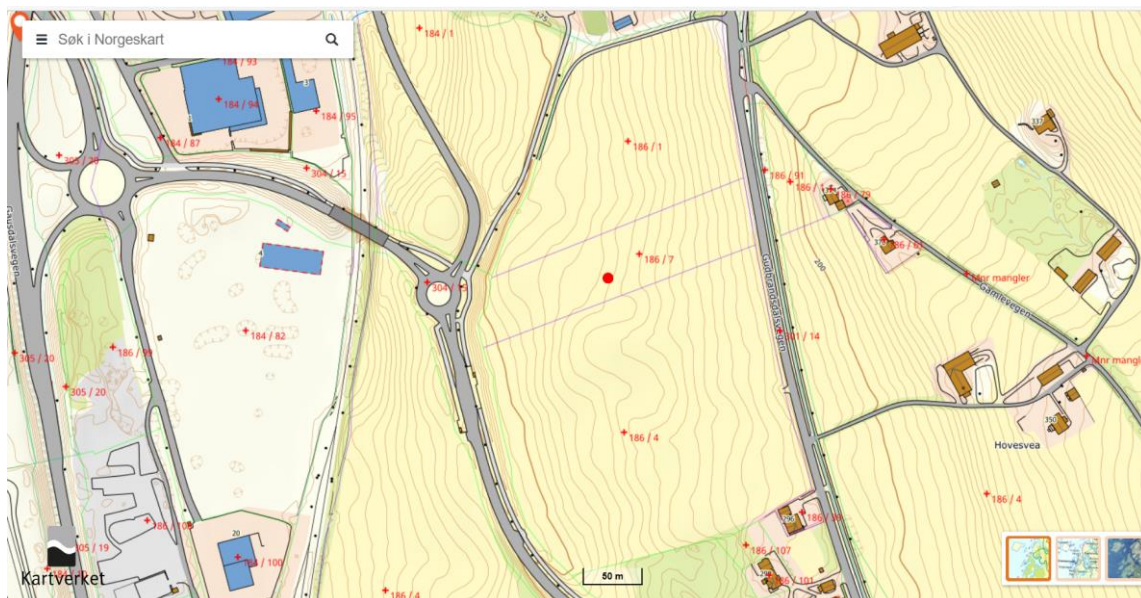
Nord for Lillehammer sentrum, ved Haavesvea, har det vært årlige observasjoner av vipere. Tiltak ble innført ved vern av ett vipereir.

Figur 13. Tiltak med avtale for 186/4 med vern av vipereir hos Arne Engebret Haave.

2.13 Sørhove gnr.186, bnr. 7, Lillehammer kommune

Nord for Lillehammer sentrum ved Sørhaave, har det i likhet med på Haavesvea hvert årlige observasjoner av vipere. Tiltak ble innført ved vern av ett vipereir.

Figur 14. Tiltak med avtale for 186/4 ved vern av vipereir hos Arne Johan Dahl.

3 Resultat

Våren inntraff normalt og de bakkehekkende artene ankom til de forventede hekkeområdene i første halvdel av april. Hekkinger var påbegynt da et kraftig snøfall inntraff rundt 20 april med nærmere 40 – 50 cm. snø. For enkelte individer kan dette vært skjebnesvangert og ført til død. For andre medfører ugunstige værforhold en retrett.

I normalt gode tiltaksområder ble det tilrettelagt for avtaler om tiltak. Vårens store snøfall var trolig årsak til noe sviktende hekkeaktivitet for området i Vasslia (fig.2-4) og Lysen (fig. 7) denne sesongen. Dokumentasjon i fargemerking viser individer som vendte tilbake til opprinnelig hekkelokalitet, noen med vellykket hekking, andre ble kun observert. (AGS Henriksen 2022 – 2023, Vipekartlegging Lysenlandet DNV Rapport 2022:14 og 2023:20⁹).

Oppfølging av hekke-etableringer og søken etter fargemerkekontroller, medførte at det tilkom tiltaksområder på bakgrunn av hensiktsmessighet. Tiltaksområde 140/2, Gran kommune (fig. 6) er et eksempel på dette. Videre ble det inngått avtaler om vern av reir, der hekking ble etablert etter utført våronn (ref. 186/4 fig.13 og 186/7 fig.14, Lillehammer), og vern av flere reir i planlagte potetåkrer i Gran (fig.2 og 8).

Bilde 2: Sanglerka *Alauda arvensis* (VU) gjør seg bemerket med sang og kurtisespill i kulturlandskapet, og ofte et innslag i vipelokaliteter. Ved kartlegging av vipereir hos Myhre (fig.3) fant BirdLife Hadeland tilfeldigvis et rede for arten som ble vernet. Foto: AGS Henriksen.

3.1 Tiltaksområder avsatt til leve-, hekke- og næringssøksområder

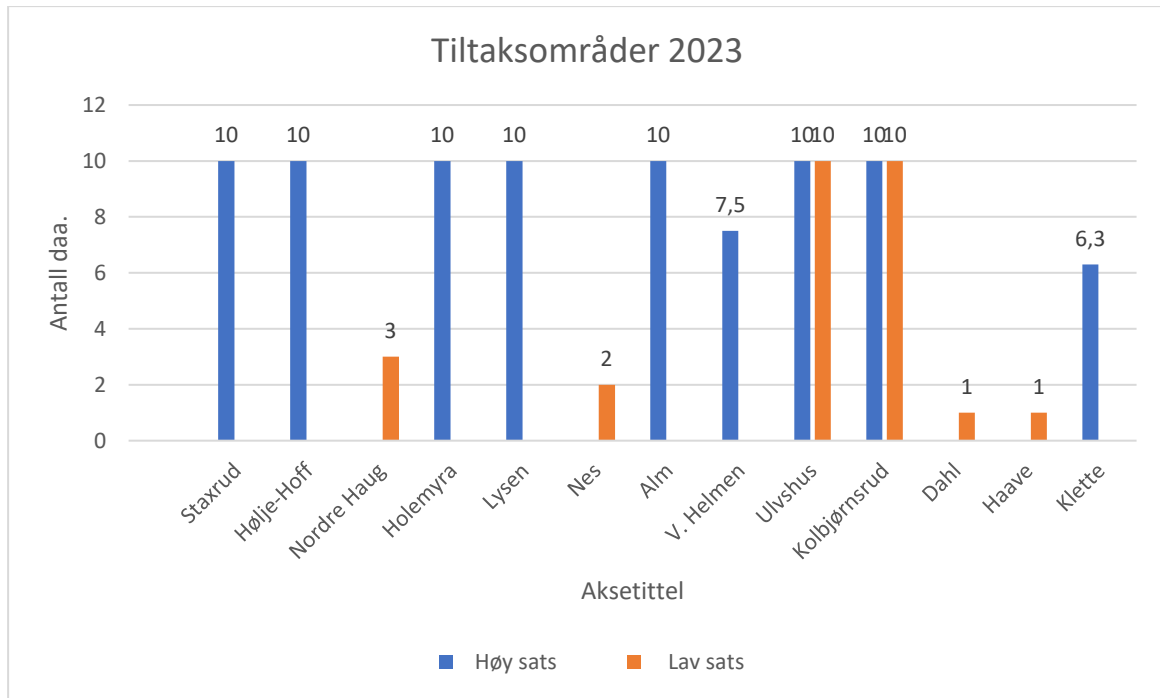
13 grunneiere deltok med tiltaksområder, hvorav 9 med høy sats på til sammen 83,8 daa., og 6 med lav sats på samlet 27.daa. (to av grunneierene hadde tiltak innenfor begge satser). Totalt ble det avsatt 110,8 daa. til formålet (fig. 15)

Antall rugende vipper i tilskuddsområder var 17 (fig. 16), som potensielt produserte 68 egg og unger dersom alle hekkinger bar fullt frem. Det er uvisshet knyttet til resultater og særlig overlevelse. Dette har sammenheng med oppvoksende vegetasjon og avstandsforhold som vanskeliggjør oversiktsbildet, og detaljkartlegging omfattes ikke av prosjektet. Vern av reir i hekkeperioden er allikevel det første og viktigste tiltak for hekkesuksess. Videre ble leveområdene vernet fram til 31. juli som også sikret individer av sein klekking en trygg oppvekst. Det ble avsatt tiltaksområder for åkerrikse med vern av leveområder og utsatt slått på til sammen 40 daa.

Tiltaksområdene produserte samtidig leveområder for flere arter gjennom hekketiden. Særlig gulspurv, sanglerke og dverglo var mulig å observere gjentatte ganger i flere av tiltaksområdene, og syngende åkerrikse på begge lokaliteter (fig.16). I stubbåker på tiltaksområde Lysen (fig.7) hadde også et par storspove tilhold en lengre periode.

Bilde 3: Et par storspover *Numenius arquata* (EN), på næringssøk i tiltaksområde med stubbåker på Lysen en lengre periode i første halvdel av mai 2023. Foto: AGS Henriksen

Figur 15. Samlet oversikt for tiltaksområder med høy og lav sats.

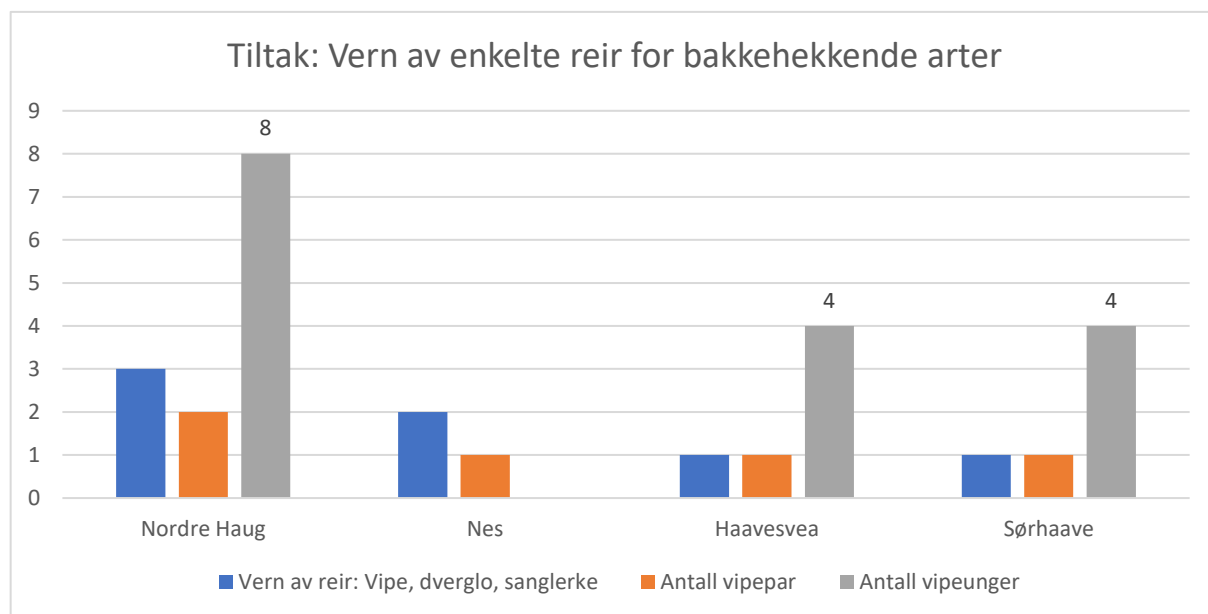

Figur 16. Samlet oversikt for etablerte hekkinger og indikasjon på hekkinger i tiltaksområder og vernede reir.

3.2 Reir, merket og vernet

Fra de samlede oversikter i figur 15 og 16, inngår også tiltak for enkelte reirfunn. Der det var behov, og hvor grunneier ønsket eller var villig til tiltak, ble det innført tilskudd til vern av reir etter lav sats tilsvarende 1 daa.

Fire grunneiere deltok i vern av reir, og syv reir ble omfattet av ordningen som potensielt frambragte ett kull med sanglerke, ett med dverglo og 16 vipeunger.

Figur 17. Fortløpende vern av reir under hekketiden. Diagram viser også anslag på produksjon av vipeunger.

Bilde 4.: Dverglo *Charadrius dubius Scopoli* (VU) er like liten som en linerle. Det lille reiret deres ble oppdaget og vernet av bonden A. Næs da han gjorde arbeider på åkern (fig.9). Foto: AGS Henriksen

4 Diskusjon

Hvordan sesongen utvikler seg er svært uforutsigbart. Vårens opplevelse med ekstrem værforandring i starten av hekkesesongen var vanskelig å forutse, og dermed utfallet av resultater for etablerte avtaler om vernede tiltaksområder.

De viktigste årsakene til nedgangen for de bakkehekkende arter i kulturlandskapet (ref. kap. 3) som kan påvirkes ved tilskudd i RMP-ordning, var vern av fuktige områder, områder for næringsøk og hekkeområder. Dette ble forsøkt å oppnå ved valg av tiltak.

Et område det var forventninger til, innfridde dessverre ikke (ref.fig. 9 V.Helmen). Området som var fuktig og næringsrikt i 2022 og den gang bød på leveområde for flere rødlistearter som vipe, vaktel og sanglerke, virket i 2023 næringsfattig og tørt. Iflg. grunneier var det stort behov for ugress-bekjemping høst 2022. I tillegg ble tiltaksområdet i 2023 forskjøvet noe mer mot sør hvor det var nærhet til en forhøyning i landskapet med en klynge av tre-vegetasjon. Trolig er disse faktorer også sammenhenger som påvirket negativt for hekkeaktivitet.

Imidlertid kan våren i år ha bidratt til at andre områder ble tatt i bruk, slik som hos Morstad ved Alm (fig. 6) hvor det ble stående en dam lengre utover hekkesesong enn tidligere. I senter av området kan det ikke dyrkes grunnet fuktig jordsmonn, men det kan virke som det større fuktige området som oppsto, ble svært fruktbart for vipe-hekking. Et vannspeil ble utvidet over større areal og ble en naturlig vadegrop⁴ (bilde 5, s.20) Det ble inngått avtale om tiltaksområde på 10 daa der en hannvipe etablerte hekking med tre hunner. Området som ligger i et mosaikklandskap av beiteområder, dyrket mark av korn og gress og små bekkefar, bød på nødvendig variasjon for vipenes biotopiske behov når de starter vandring med ungene. Mulig at fremtidige tiltaksområder i større grad skal vektlegge tilgang til vannkilder, enten i naturlig form eller som tilrettelagte områder, eller ved forbedring av gjengrodde fuktige områder.

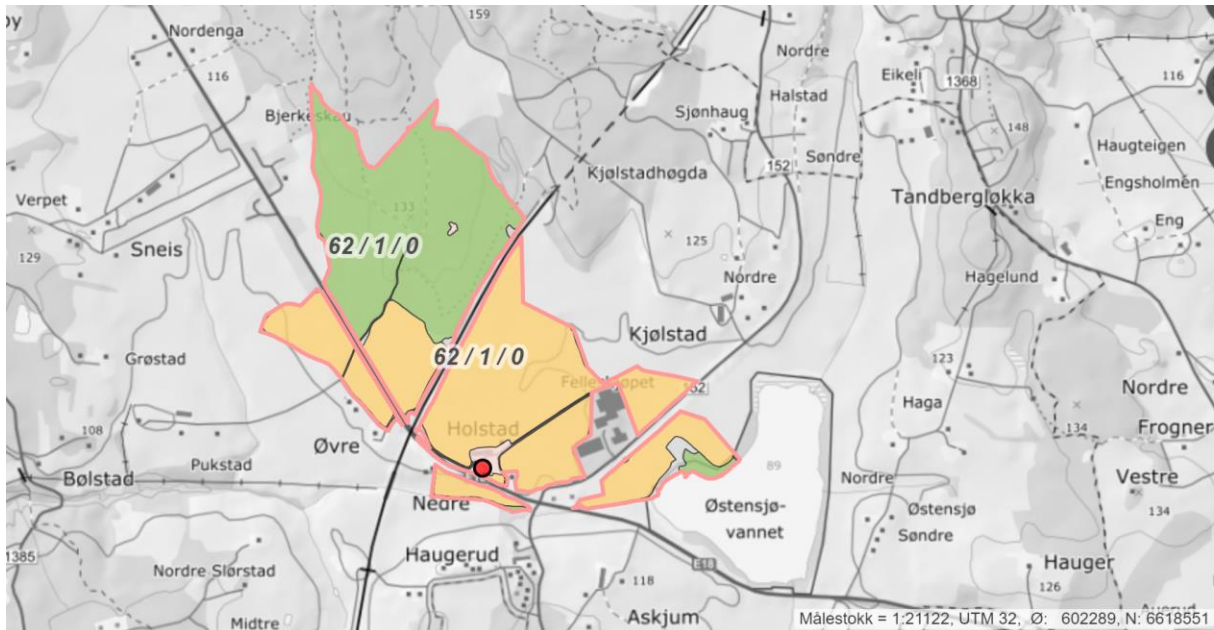
Vårens store snøfall var trolig årsak til noe mindre hekkeaktivitet og færre tilstedeværende individer for området i Vasslia (fig.2-4) og Lysen (fig. 7) denne sesongen. Tiltaksområdene virket allikevel treffende, da det ble registrert aktivitet for næringsøk og hekking av de rødlistede artene.

Vern av reir ble gjennomført der de var mulig å oppdage, men for de minste artene som dverglo og sanglerke er reirene enda mer vriene å oppdage, selv for trente ornitologer. Det samme gjelder for åkerrikse.

En gjenganger for tiltaksområder etter sesong er ugressproblematikk. Særlig der tiltak har vært i dyrket mark er meldestokk og klengemaure, men også en rekke andre ugressarter fryktet spredning av. Grunneiere som deltar i årets tiltak, kan være aktuelle for videre samarbeid i 2024. Hva som er beste løsning for skjøtsel av områder etter årets sesong for å fungere best mulig som tiltaksområde neste sesong, kan være hensiktsmessig å utarbeide en anbefaling for, da det etterspørres av grunneierne.

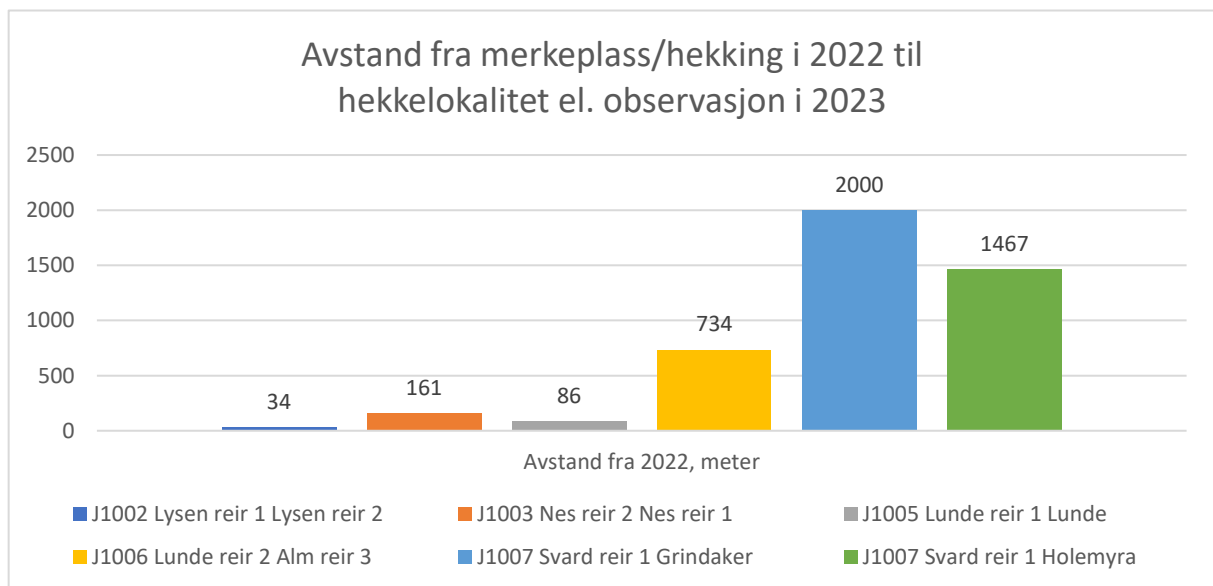
I søken etter gode innspill på dette har det framkommet lokaliteter som produserer stor biodiversitet i takt med produktive vekster. Grunneier⁷ forteller om dyrking av flere grøder sammen for å redusere jordbearbeiding, begrense avrenning og forbedre karbonlagring. I denne prosessen blir det grønne vekster året rundt og de trenger minimalt med gjødsling og plantevern. Det ble henvist til Forening for redusert jordbearbeiding i Danmark (FRDK)⁸.

Med økt mengde insekter og nyttedyr som meitemark, registrerer de tilstedeværelse av blant annet mye vipe i åkrene. Mulig det kan vurderes å trekke noen veksler på dette i arbeidet med anbefalinger.

Figur 18: G.bnr. 62/1 i Ås kommune, satser på økt biodiversitet og det registreres et rikt fugleliv knyttet til driftsformen.

Vipenes retursikkerhet til hekkelokalitet virker å være overbevisende treffende. Av 9 fargemerkede rugende hunner i 2022 ble det kontrollert på 5 av disse i 2023. Tre av de kontrollerte ble dokumentert hekkende i 2023 ved 34 til 734 meter fra hekkelokalitet i 2022. Øvrige to kontrollerte ble observert fra 85 meter til 2000 meter fra fjorårets hekkelokalitet, og har antagelig hekket i nærområdet i 2023 uten at reirplass er dokumentert (ref. Henriksen AGS 2023. Vipekartlegging. Rapport DNV 2023:20)

Figur 19: Avstand fra hekkelokalitet 2022 til hekkelokalitet / observasjon i 2023 (ref. Henriksen AGS 2023. Vipekartlegging. DNV Rapport 2023:20⁹)

5 Konklusjon

RMP-ordningen virker å ha vært treffende og flere grunneiere har gitt uttrykk for interesse av å fortsette ordningen i 2024. Det vises til den samlede oversikt for tiltaksområder i Innlandet 2023 i vedlegg side 22 (ref. Statsforvalteren Innlandet).

Endringene i jordbruket som har medført store homogene arealer, færre restarealer, mindre brakklegging, mer grasproduksjon og mindre bruk av innmarksbeite og omfattende drenering av fuktige områder, som er viktige habitater for vadere (Norges Bondelag & BirdLife Norge, 2022⁴), har behov for en tilpassing til økt biomangfold for å stanse nedgangen av fugler i kulturlandskapet, som viser 45% nedgang de siste 20 år.

I takt med tiltak for tilrettelegging, som i stor grad er vern av områder i kulturlandskapet, kan det derfor være behov for en veileder om skjøtsel av tiltaksområdene, som også skal kunne produsere rikt av grøde.

Videre oppfølging og etablering av tiltak og innføring av ad-hoc-tiltak vil være hensiktsmessig og nødvendig, både som drivkraft til oppmerksomhet rundt problemstillingen og til forbedring av betingelsene for artene i kulturlandskapet.

Ytterligere fokus på vern av brakkmark og restaurering av fuktige områder til vadegroper som ønskede tiltak, må være et mål. Etter vårens snøfall ble det stående vann på flere åkere som tidvis myldret av fugleliv og ble et levende bevis på hvor godt det fungerer.

Imidlertid uttrykkes det bekymring for mulighet for å oppdage og verne reir under drift på åker. Større enheter og stort arbeidspress bidrar til større grad av tilfeldighet om reir oppdages.

Bilde 5: Tiltaksområde 140/2 i Gran, (fig. 6) ble en eventyrlig vadeogrop for vår og forsommer 2023. Et stort antall arter benyttet området der 3 vipper etablerte hekking innenfor 10 daa. Foto AGS Henriksen.

6 Referanser

- 1 Tall fra Miljødirektoratet (*Miljøstatus Fugler Norge*¹) [Fugler \(miljodirektoratet.no\)](https://miljodirektoratet.no)
- 2 Regional Miljøprogram² (RMP) for 2023 – 2026 fra Statsforvalteren Innlandet (SFI)²
- 2 NOF rapport nr. 3-2020 «Tiltak for bakkehekkende fugler i jordbrukslandskapet» (Heggøy & Eggen 2020³) [2020_03_NOF.pdf \(birdlife.no\)](#)
- 4 «Fugler i jordbrukslandskapet – Hvordan ta vare på de bakkehekkende artene» (Norges Bondelag & BirdLife Norge, 2022⁴) [Vipeprosjektet - BirdLife Norge](#)
- 5 Prosjekt bakkehekkende fugler i kulturlandskap, i BirdLife Hadeland lokallag (Henriksen & Bosse 2021-2022-2023⁵)
- 6 Landbruksdirektoratet (2021) Utvalgte kulturlandskap⁶. [Gran - Landbruksdirektoratet](#)
- 7 Håkon Husby Gbn. 62/1 i Ås kommune⁷
- 8 [FRDK – Sund Jord – Foreningen for Reduseret jordbearbeidning i Danmark](#)
- 9 Henriksen AGS 2022, 2023. Vipekartlegging Lysenlandet. DNV Rapport 2022:14 og 2023:20⁹

Bilde 6: Tilbakevendt vipe, fargemerket på hekkelokalitet i 2022, som etablerte ny hekking 34 meter fra dette i 2023. Foto AGS Henriksen april 2023.

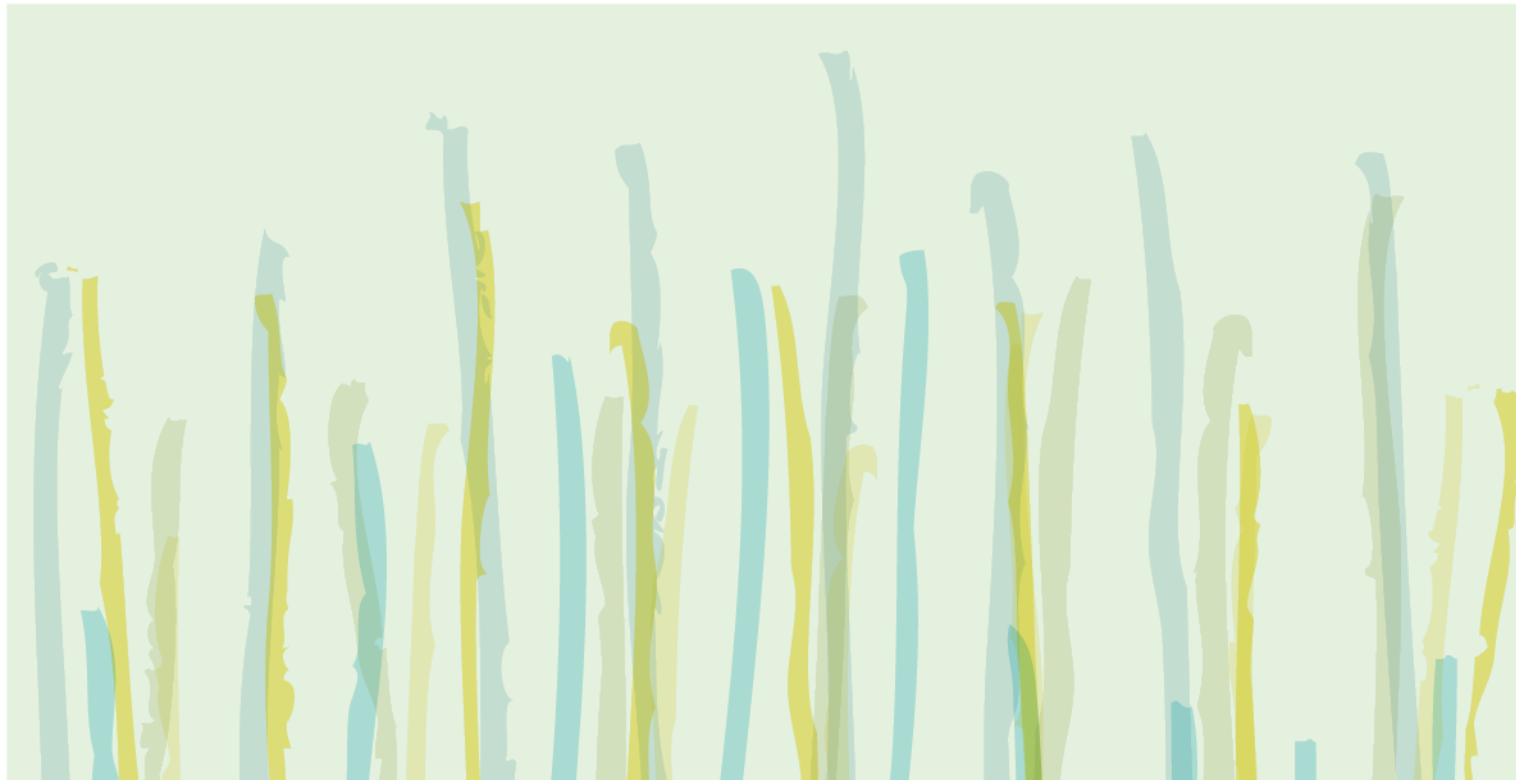
7 Vedlegg

Statsforvalteren Innlandet har en samlet oversikten vedr. tiltaksområder for fugl i 2023.

Foretak	Org.nummer	Kommune	Eiendom	Areal høy sats	Areal lav sats	Art	År	Befart av	Produksjon	Hekking?
FRANK AULIE	984927622	Eidskog	43/5	5	1	Vipe	2023	Per Nøkleby	Høstpløyd åker	Nei
HENRIK AULIE	813969122	Eidskog	43/5	5	1	Vipe	2023	Per Nøkleby	Høstpløyd åker	Nei
ALF HERMAN KJÆRSTAD	987178175	Eidskog	47/4	10		Vipe	2023		Høstpløyd åker	Nei
ØYVIND AURBAKKEN	913636589	Eidskog	52/5	10		Vipe	2023	Per Nøkleby	Høstpløyd åker og beitemark	Ei hekking på høstpløyd åker
PETTER KLETTE	987706813	Gjøvik	228/1	6		Vipe	2023	Anne Gri Henriksen	Gras	Sannsynlig 1-2 hekkinger
LYSEN ANNE	969115980	Gran	114/1	10		Vipe	2023	Anne Gri Henriksen	Stubbåker/ høstpløyd	To hekkinger
HOFF PAUL HØLJE	969745720	Gran	123/1	10		Vipe	2023	Anne Gri Henriksen	Høstharvet korn	Mulig ett hekkende par
STEIN ARVE STAXRUD	969294702	Gran	124/2	10		Vipe	2023	Anne Gri Henriksen	Høstharvet korn	Mulig hekking. Aktivt næringssøksområde for flere arter.
ØYSTEIN FARSUND	982915864	Gran	180/4	8		Vipe	2023	Anne Gri Henriksen	Brakklagt, nedsprøytet tiltaksområde fra 2023	Nei
TROND IVER MORSTAD	986581278	Gran	140/2	10		Vipe	2023	Anne Gri Henriksen	Forsumpet/ brakk og høstpløyd mark	Tre hekkinger (1 hann)
RÆKSTAD OLA	970156836	Gran	131/4	10		Vipe	2023-26	Anne Gri Henriksen	Forsumpet/ brakk og stubbåker	Fire innenfor og en rett utenfor
MARTIN MYHRE	922310343	Gran	125/1		2	Vipe	2023	Anne Gri Henriksen	Høstpløyd åker, potet i år	To av vipe, ei av sanglerke
ANDERS NÆS	912265935	Gran	114/3		2	Vipe, dverglo	2023	Anne Gri Henriksen	Høstpløyd, potet i år	Ei av vipe, ei av dverglo
HÅVARD HAUGSBØ	970600329	Grue	7/9	9		Vipe, lerce	2023-26	Per Nøkleby	?	Vipe og sanglerke?
ARNE ENGEBRET HAAVE	989123130	Lillehammer	186/4 og 7		1	Vipe	2023	BirdLife Sør-Gudbrandsdal	Korn, vårsådd	Ett reir
ARNE JOHAN DAHL	930708631	Lillehammer	186/7		1	Vipe	2023	BirdLife Sør-Gudbrandsdal	Korn, vårsådd	Ett reir
JO KJETIL GRAVLI	980260143	Nord-Odal	33/4	6		Vipe	2023	Per Nøkleby	Høstpløyd åker	Usikkert
HAUKERUD OLA	969357402	Nord-Odal	11/4		10	Vipe	2023-26	Per Nøkleby	Korn	10 hekkinger
HASVOLD ELSE MARGRETHE	970244298	Nordre Land	18/1	10	10	Åkerrikse	2023	Geir Høitomt	Gras	Mulig
KOLBJØRNSHUS LARS	971123699	Nordre Land	136/2	10	10	Åkerrikse	2023	Geir Høitomt	Gras	Mulig
TORPEGAARD	927890275	Stange	169/30	10	10	Vipe	2023	Per Nøkleby	Gras	Ja
BREDE KJEVERUD	983365809	Våler	48/85	10		Vipe	2023-24	Per Nøkleby	Beitemark	Usikkert
JOHAN GAARDER TØRAASEN	912996107	Våler	66/9	10		Vipe m.m.	?	Per Nøkleby	Stubbåker	Nei
OLE JACOB TØRAASEN	969417952	Våler	66/80,81	10		Vipe m.m.	?	Per Nøkleby	Stubbåker	Nei

SUM DEKAR

169 48

DOKKADELTAET

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS (DNV) ble etablert som et aksjeselskap i 2008 og eies av kommunene Nordre Land og Søndre Land. DNV tilbyr en rekke miljøfaglige tjenester og har opparbeidet betydelig kompetanse innenfor naturrestaurering, skjøtsel og naturtypekartlegging. Selskapet jobber for at naturmangfoldet ivaretas og brukes på en bærekraftig måte, og formidler dette gjennom nyskapende naturveiledning. Du finner oss ved Dokkadeltaet naturreservat. Våtmarkssenteret har rullerende utstillinger og er åpent for besøkende i sommermånedene.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS Gamlevegen 84, 2879 ODNES Tlf: +47 61 10 00 20 E-post: post@dokkadeltaet.no www.dokkadeltaet.no

